

Згідно жорстких канонічних правил, розлучення, як підстава припинення шлюбу між подружжям не допускалося, оскільки таїнство єднання вважалося довічним та має сакральне значення. Виняток з цього правила становив факт вступу одного з подружжя до чернечого ордену (тоді шлюб міг бути розірваний папою) та навернення у християнство, при умові, що другий з подружжя залишився язичником.

Канонічний шлюб припинявся у зв'язку із смертю одного із подружжя або по умовам неповноцінності: 1) у випадку незавершеності шлюбу (відсутнє подружнє співжиття); 2) шлюб із нехристиянином, який відмовився від хрещення.

Загалом права та обов'язки подружжя знаходилися під захистом Церкви. У випадку різних сумнівів шлюб вважався реальним та діючим, виходячи із загального правила, що він "знаходиться під покровом права". Канонічне право забезпечувало захист дружини у шлюбі, ґрунтуючись на тому принципі, що перед Богом подружжя рівні та мають однакові взаємні особисті зобов'язання [3, с.375].

Використані джерела:

1. *Дигести Юстиніана / Перевод с латинского; Отв.ред. Л.Л.Кофанов.- Т.IV. – М.: "Статус", 2004. -780с.*
2. *Дождев Д.В. Римское частное право. / Д.В.Дождев/ Учебник для юрид. вузов и факультетов / Под общ. ред. В.С. Нерсесянса. – 2-е изд., - М.: изд-во НОРМА – ИНФРА М. – 2000. – 784 с.*
3. *Лінч Дж. Середньовічна церква. Коротка історія: Пер. з англ./Дж. Лінч/. – К.: Основи, 1994. – С. 375-380.*
4. *Санфилиппо Чезаре. Курс римского частного права: Учебник / Под ред. Л.В.Дождева – М.: Издательство БЕК, 2002. – 400с.*
5. *Харитонов Є.О. Історія приватного права Європи: Західна традиція. / Є.О.Харитонов/ - Одеса: АО БАХВА, 2001. -328 с.*
6. *Яковлев В.Н. Древнеримское и современное гражданское право России. Рецепция права: Учеб. пособие / В.Н.Яковлев / 2-е изд., перераб. и доп. / УдГУ. Ижевск, - 2005. - Ч. 2. – 496 с. (С.186).*

Малихін Владислав Олександрович,
студент 2 курсу юридичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КОНЦЕПТУАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ

Однією з найбільш спірних й цікавих концептуальних моделей розуміння та правозастосування права є концепція зловживання правом. Варто відзначити, що питання зловживання правом є одними з найбільш спірним у правовій науці. Проте, якщо останні 10-15 років питання зловживання правом мало суто теоретичний характер, то останні 2-3 роки правозастосовна практика досить активно використовує надбання теоретичних наук з метою забезпечення ефективного правозастосування.

Для того щоб зрозуміти чим насправді є зловживання правом спробуємо визначити характерні ознаки, які визначають його зміст та вирізняють від інших правових явищ. Аналіз цих ознак з наукової точки зору дозволяє більш глибоко проникнути в природу досліджуваного нами явища, а з практичної точки зору дає можливість правильно кваліфікувати ті або інші дії як зловживання правом.

Досліджуючи зміст зловживання правом В.П. Грибанов запропонував наступне визначення поняття зловживання правом: «Особливий тип правопорушення, вчиненого уповноваженою особою при здійсненні належного їй права, пов'язаний з використанням недозволених конкретних форм у межах дозволеного загального типу поведінки» [1, с. 63].

Відома українська вчена О.Ф. Скакун надає інше поняття «зловживання правом» – це особливий вид правової поведінки, який полягає у використанні громадянами своїх прав у недозволені способи, що суперечать призначенню права, внаслідок чого завдаються збитки (школа) суспільству, державі, окремій особі [2, с. 275].

Аналіз наукових досліджень дозволяє зробити висновок, що одні і ті ж самі ознаки зловживання правом одними вченими можуть розглядатися як основні, іншими вченими – як факультативні, а третіми, як такі, що зовсім не мають відношення до досліджуваного явища.

Так, наприклад, у межах одних теоретичних концепцій зловживання правом розглядається як «звичайне правопорушення» і тому вважається, що його ознаки в цілому не повинні відрізнятися від загальних ознак правопорушення (суспільна небезпека, протиправність, винність і карність) [3, с. 118].

Інші вчені розглядають зловживання суб'єктивним правом як «особливий вид правопорушення», який окрім вищезазначених ознак повинен мати ще й додаткові (зловмисність дії, обов'язкова вказівка на мету здійснення суб'єктивного права, порушення уповноваженою особою меж здійснення права) [4, с. 258].

У межах тих концепцій, які розглядають зловживання правом як правомірні дії, така ознака, як «протиправність», виключається з теоретичного аналізу. Істотними визнаються інші характерні риси зловживання правом, а саме: нерозумне, несумлінне, аморальне здійснення права, антисоціальна спрямованість дій уповноваженого суб'єкта. Для розуміння природи зловживання правом вони звертаються до категорії моральності (моралі, етики) або інших соціальних категорій і норм.

Таким чином, у правовій доктрині відсутній єдиний погляд та єдина думка з приводу того, яке ж саме правове явище можна вважати зловживанням правом. Єдине, на чому сходяться дослідники зазначеної проблеми, що не заперечують існування даного явища, це характеристика зловживання правом як права, що використовується уповноваженим суб'єктом (належного йому права) у спосіб, пов'язаний з настанням негативних, несприятливих наслідків для інших суб'єктів або заподіянням шкоди.

У зв'язку з цим, важливо зупинитися на характеристиці універсальних властивостей явища, що підлягає нашому аналізу, а також тих, що властиві буквально всім діям, які кваліфікуються як зловживання правом. У цьому випадку мова повинна йти про ті обов'язкові ознаки, без яких жодне зловживання правом не може бути назване таким.

До основних ознак, які характеризують зловживання правом належать заподіяння суб'єктом у процесі здійснення суб'єктивного права шкоди іншим учасникам суспільних відносин (особі, суспільству, державі тощо), здійснення конкретного суб'єктивного права всупереч з його призначенням, а також можливість здійснення уповноваженою особою належного їй суб'єктивного права. Усе це дозволяє сформулювати дефініцію зловживання правом, під яким необхідно розуміти здійснення уповноваженою особою належного їй права, всупереч з метою, визначеною об'єктивним правом, яку законодавець встановив у змісті правової норми, при цьому межі здійснення права не порушуються, а знаходяться в «пограничному» стані. Для того щоб зловживання правом мало місце, необхідна наявність одночасно трьох вищеперерахованих ознак. Як ми зазначали «пограничний» стан - це позиція особи, якої вона дотримується при вчиненні певного діяння, або уникаючи якого, переслідуючи власний інтерес, для досягнення певної мети, при цьому, не порушуючи меж, встановлених певною нормою.

Таке складне явище зловживання правом має як суб'єктивні так і об'єктивні ознаки, їх врахування дозволяє створити комплексну концептуальну модель зживання правом та розробити ефективний механізм запобігання його проявам.

Використані джерела:

1. Грибанов В.П. *Ответственность за нарушение гражданских прав и обязанностей [Текст] / В.П. Грибанов //*. – М.: Юриздат, 1973. – 216 с.

2. Скаун О.Ф. *Теорія держави і права: підручник [Текст] / О.Ф. Скаун//Харків: Консум, 2001. – 656 с.*
3. Полянський Т.Г. *Феномен зловживання правом (загальнотеоретичне дослідження) [Текст] /Т.Г. Полянський // Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України. – Серія І. Дослідження та реферати. Випуск 25. – Львів: Галицький друкар, 2012. – 456 с.*
4. Волков А.В. *Злоупотребление гражданскими правами. Проблемы теории и практики [Текст] / А.В. Волков // . – М.: Волтерс Клувер, 2009. – 464 с.*

Матат Андрій Володимирович,
студент 3 курсу юридичного факультету
Київського університету права НАН України

НАУКОВІ ПОГЛЯДИ ЩОДО РОЗУМІННЯ ІДЕЇ “СОЦІАЛЬНА ДЕРЖАВА” В СУЧАСНІЙ ДОКТРИНІ ПРАВА

З прийняттям Конституції України, більше ніж 22-роки тому, відбулось ряд суттєвих процесів в розвитку держави. Конституція стала декларацією намірів розбудови України, як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної та правової держави, – про що йдеться в статті 1 та преамбулі Основного Закону України [1]. Передумовою для обрання саме такого рішучого кроку, на нашу думку, були історичні, культурологічні й політичні переконання, що стали об’єктивними у відповідних політико-правових аспектах: зміна політичної ситуації, що вплинула для дійсного початку новітньої історії української держави і права.

З урахуванням становлення і розвитку національної правової системи, історичних перетворень, як вченими так і суспільством, досі не знайдено єдиної позиції, а саме якою Україну слід вважати найбільше – незалежною, правовою, демократичною чи соціальною державою? Вивчаючи теоретичні концепції сучасної доктрини права, які хоч і не часто, але беруться до уваги законодавцем, слід зазначити, що це питання є основоположним для подальших досліджень як в теорії права, так й в інших суспільних науках. Адже від того, що буде головним у нормативному визначенні критерієм та вектором розвитку держави, залежатиме в більшій мірі результативність доктрини.

В межах дослідження запропонованої проблематики, слід зосередити увагу на соціальному аспекті держави. Конституція України не містить визначення, що слід розуміти під поняттям «соціальна держава». Однак правознавці у своїх наукових роботах активно досліджують дане поняття [2, с. 9; 3, с. 199; 5, с. 193]. Враховуючи їх дефініції, в цілому, можна зазначити, що соціальна держава є тією інституцією, яка проводить соціальну політику, спрямовану на забезпечення прав і свобод людини, досягнення високого рівня добробуту всіх верств населення. Слід мати на увазі, що високий рівень соціальної захищеності людини в такій державі може мати як позитивні, так і негативні наслідки. Однак, відповідно до визначених Конституцією України норм, про що вказують правознавці, є всі підстави стверджувати про те, що правова система держави повинна відповідати демократичному, правовому та соціальному розвитку [2, с. 8].

Взагалі, сам термін «соціальна держава» з’явився до Другої світової війни у працях Ад. Пренса, Г. Ф. Шершеневича. Майже одночасно з ними О. Гірке (1841-1921) ввів у науковий обіг термін «соціальне право». Саме поняття «соціальна держава» сформульоване в 1929 році німецьким державознавцем Х. Хеллером, після чого воно поширилося в Європі. В Сполучених Штатах ідея соціальної держави була сприйнята пізніше, аніж у країнах Європи, оскільки тип свідомості американського суспільства був орієнтований на принцип індивідуалізму, а не на колективну свідомість. А вже після Другої світової війни ідея